

Affectregulerende Vaktherapie Basisboek

Vaktherapeutische behandeling voor kinderen van 4 tot 12 jaar.
Leanne Nieuwenhuis, Corine Smelt, Sanne van der Vlugt, Wijntje van der Ende en Patricia Vos

Door: Annette Nolen

“Raar eigenlijk, wij zien alleen onze buitenkant, maar bijna alles gebeurt vanbinnen”. Met dit citaat uit *De jongen, de mol, de vos en het paard* van Charlie Mackesy (2020) begint het boek en het geeft het uitgangspunt weer van de interventie Affectregulerende Vaktherapie (ArVT): zichtbaar gedrag van een kind proberen te begrijpen vanuit onzichtbare affecten.

In dit Basisboek wordt een ontwikkelingsgerichte vaktherapeutische behandeling beschreven voor kinderen van vier tot twaalf jaar met ingewikkeld gedrag dat voortkomt uit affectregulatieproblemen. Zij kunnen hun fysieke sensaties, gevoelens en behoeften (affecten) niet goed reguleren, waardoor deze kinderen probleemgedrag laten zien en vastlopen op meerdere gebieden, zowel thuis als op school. Met de handelings- en ervaringsgerichte werkwijze van ArVT wordt gefaseerd gewerkt aan de toename van affectregulatievaardigheden. Zowel theorie als praktijk worden in dit boek inzichtelijk gemaakt.

Het boek bestaat uit vijf hoofdstukken en een vijftal bijlagen. Het eerste hoofdstuk geeft een korte schets van de interventie en bevat een verhelderende schematische weergave van de doelgroep, de doelen en de fasering (“de Ruggengraat”). Volgens de auteurs is het wenselijk om te komen tot een gevalideerd meetinstrument waarmee affectregulatieproblemen gefilterd kunnen worden uit de grote groep kinderen met gedragsproblemen. Momenteel vinden vaktherapeuten de ArVT Gedragsindicatorenlijst (AGiL) bruikbaar hiervoor. De therapie bestaat uit drie fasen van circa twintig therapie sessies waarin met subdoelen wordt gewerkt. Parallel daaraan worden ten behoeve van de transfer ongeveer vijf gesprekken met ouders, verzorgers en leerkrachten gevoerd. In de eerste fase, de *Spanningsregulatiefase*, is het doel dat het kind bereid is om open te staan voor en te leren uit nieuwe ervaringen met een ander. In de daaropvolgende *Aandachtsregulatiefase* is het doel dat het kind fysiek-zintuiglijke ervaringen kan waarnemen en (non-)verbaal delen. De *Affectregulatiefase* heeft tot doel dat het kind zijn affecten en gedachten kan delen en verwoorden. Per subdoel worden de daarbij behorende waarneembare gedragingen van het kind omschreven, waardoor duidelijk wordt in welke therapiefase het kind zich bevindt.

In het tweede hoofdstuk wordt de interventie uitgebreid beschreven. Deze is opgebouwd uit de hiervoor genoemde drie fasen en drie interventietechnieken: inzet van het vaktherapeutisch middel, interactieve regulatie en de mentaliseren-bevorderende therapeutische houding. Omschreven wordt hoe deze drie interventietechnieken in elke fase gelijktijdig ingezet worden om aan de (sub)doelen te werken. In een raamwerk, ‘de Matrix’, worden de interventies schematisch weergegeven en kunstmatig onderscheiden, terwijl ze in de praktijk dus niet van elkaar te scheiden zijn. Daar zit precies de unieke meerwaarde: door het koppelen van een mentaliserende houding en regulatietechnieken aan de inzet van vaktherapeutische middelen kan de interactie non-verbaal zijn en door de werkwijze van ‘samen’ doen en ervaren kan het kind nieuwe inzichten opdoen (over zichzelf en over relaties). Dit is analoog aan de pré-verbale speelse interactie waarin ouder en baby met elkaar verbonden zijn.

Bij de *Inzet van het vaktherapeutisch middel* wordt gebruik gemaakt van negen ‘Regelfuncties’ (o.a. meer of minder structuur of uitdaging bieden), die de therapeut allerlei mogelijkheden bieden om de therapeutische activiteiten op maat af te stemmen op een kind en deze zo de ervaring te bieden die het nodig heeft. De vaktherapeut beïnvloedt de interactie met het kind door spanning, aandacht en affect van het kind te reguleren. Bij deze *Interactieve regulatie* worden technieken ingezet zoals (concreet, congruent of gemarkeerd) spiegelen, matchen en dialoog aangaan. De therapeut biedt fasegewijs eerst externe regulatie, is vervolgens meer co-regulerend aanwezig en spreekt tenslotte de zelfregulatievaardigheden van het kind steeds meer aan. *Bevorderen van mentaliseren* (denken over voelen) gebeurt ook stapsgewijs. Eerst mentaliseert de therapeut óver het kind en vervolgens mentaliseert hij meer en meer samen mét het kind.

Beschreven wordt hoe in gesprekken met ouders, verzorgers en leerkrachten vanuit een mentaliseren-bevorderende houding psycho-educatie gegeven kan worden over affectregulatieproblemen met behulp van materialen, zoals “de IJsberg” (over zichtbaar gedrag en onzichtbare affecten), Window of Tolerance (Siegel, 1999), Cirkel van Veiligheid (Hoffmann et al, 2017), het ‘Groeibevorderende kader’ en de gedragsindicatorenlijst AGiL.

Het derde hoofdstuk gaat over de onderliggende theorieën van de ArVT. Het ontwikkelingsgerichte kader en de transdiagnostische visie op probleemgedrag worden toegelicht. Beknopt wordt de onderbouwing van de methode weergegeven, die steunt op de theorieën over de gezonde ontwikkeling van affectregulatie, gehechtheid en mentaliseren.

ArVT kan door alle vaktherapeutische disciplines worden uitgevoerd. In dit boek zijn de interventies discipline-overstijgend en daardoor algemeen beschreven. Elke vaktherapeut kan zijn medium-specifieke activiteiten, technieken en materialen echter inpassen in dit raamwerk. De casusvignettes in de eerste hoofdstukken vanuit verschillende disciplines maken dit inzichtelijk. In de laatste twee hoofdstukken wordt de methode geïllustreerd met casusbeschrijvingen vanuit alle vaktherapeutische disciplines: beeldend, dans, drama, muziek, psychomotorische therapie en spel. Steeds wordt voor elke therapiefase verhalend beschreven wat er zich afspeelt, waardoor een inspirerende inkijk gegeven wordt in wat er bij ArVT in de behandelruimtes van verschillende vaktherapeuten gebeurt.

De auteurs zijn allen vaktherapeut en beschikken over jarenlange praktijkervaring in diverse werkvelden met kinderen die ernstig stagneren in hun ontwikkeling. De vraag wat het werken met een vaktherapeutisch middel toevoegt aan de mentaliseren-bevorderende behandeling van kinderen met probleemgedrag bracht hen samen in een intervisiegroep met vaktherapeuten uit alle disciplines. Door zich te verdiepen in onderzoeksliteratuur en door het analyseren van hun werkwijze in de praktijk, verschoof hun aandacht gaandeweg naar de pré-verbale ontwikkelingsfase die vooraf gaat aan mentaliseren en werd het bevorderen van affectregulatie in vaktherapie hun focus. Inmiddels is deze groep uitgegroeid tot het FVB Kennisnetwerk Affectregulerende Vaktherapie.

Vanuit wat werkt in de praktijk, dus practice based evidence, is de afgelopen tien jaar in consensus met vaktherapeuten uit alle disciplines de transdiagnostische en vakdiscipline-overstijgende interventie Affectregulerende Vaktherapie ontwikkeld. Dit heeft onder andere geresulteerd in het schrijven van dit Basisboek.

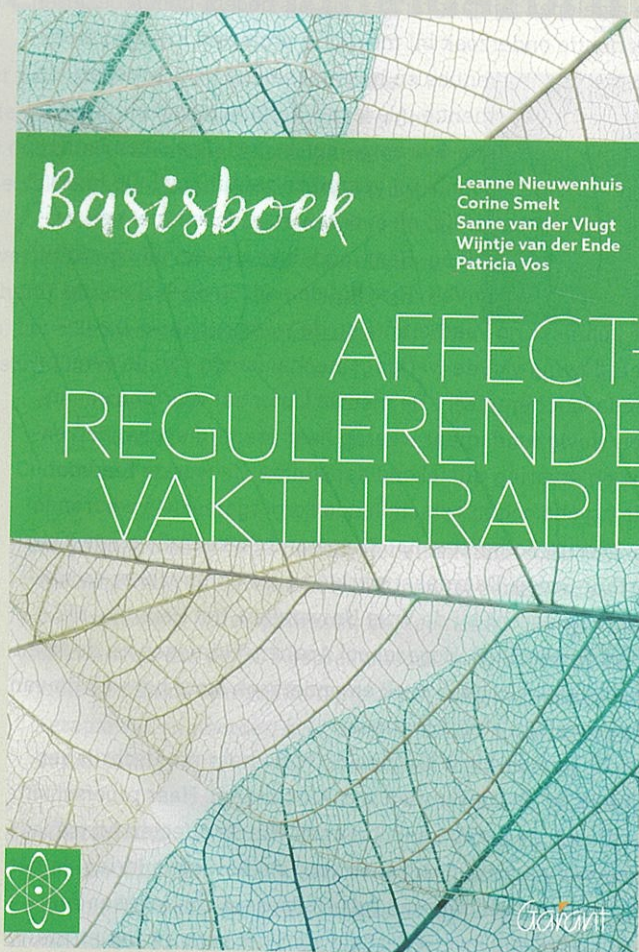
Van dit boek gaat mijn hart sneller kloppen: deze ontwikkelingsgerichte, transdiagnostische en vakdiscipline overstijgende benadering is vernieuwend, maar voor mij als speltherapeut tevens zo herkenbaar. De stapsgewijs beschreven interventie biedt een duidelijk raamwerk voor alle vaktherapeuten die werken met cliënten met affectregulatieproblemen. Het boek heeft een makkelijk leesbare schrijfstijl, een prettige lay-out en bevat verhelderende schema's. Voor vaktherapeuten die geschoold zijn in deze methode is dit boek een handig naslagwerk. Voor anderen vormt het een informatieve kennismaking met de uitgangspunten. De gebruikte terminologie komt op hen in eerste instantie wellicht wat abstract over, maar de begrippen worden in het boek duidelijk omschreven en zijn ook terug te vinden in een toegevoegde woordenlijst.

De mogelijkheid van actieve therapiedeelname van ouders in sessies met hun kind komt in dit boek niet aan bod. Gezien het feit dat de ouder-kind relatie aan de basis staat van affectregulatie (Fonagy et al, 2002), lijkt mij dit wel een punt van aandacht bij de doorontwikkeling van deze interventie. Onderbouwing van ArVT vanuit neurobiologische inzichten wordt aangestipt, maar zou nog verder uitgewerkt kunnen worden.

Het is een boek vanuit de praktijk voor de praktijk, waarbij de auteurs er goed in geslaagd zijn om impliciete kennis expliciet te maken en theoretisch te onderbouwen. Van grote meerwaarde is dat hiermee een gemeenschappelijke taal is ontwikkeld rond de behandeling van kinderen met affectregulatieproblemen waarin vaktherapeuten van verschillende disciplines elkaar kunnen vinden. Dit Basisboek vormt tevens een goed fundament voor doorontwikkeling en onderzoek van Affectregulerende Vaktherapie.

Kortom: een aanwinst voor het vakgebied en een aanrader voor alle vaktherapeuten!

Annette Nolen is speltherapeut bij Kenter Jeugdhulp, waar zij vooral werkt met jonge kinderen (en hun ouders) met complexe problematiek.

Antwerpen-Apeldoorn Garant, 2020 (142 pagina's)
ISBN 978 90 441 3784 2
Prijs: € 19,90